

Використання методу формування *RDS*-вибірки у соціологічних дослідженнях на тему інклюзивної освіти

Микитюк І. В.

Інклюзивна освіта в цифрах

- ❖ На сьогодні дітей з особливими освітніми потребами в Україні налічується понад 1 млн., що становить **12%** від загальної чисельності дітей у країні.
- ❖ При цьому інклюзивною освітою охоплено тільки мізерну їхню кількість – тобто **5%** дітей з інвалідністю: протягом останнього року дошкільні навчальні заклади відвідували **7 950** дітей-інвалідів.
- ❖ У навчальних закладах для здобуття повної загальної середньої освіти навчалось **41 557** дітей, які мають особливі потреби.
- ❖ Отже, **95%** дітей з інвалідністю навчаються в умовах спеціальних навчальних закладів або не отримують освіти взагалі.

Науково-методологічні підвалини вивчення

Науково-методологічні позиції вивчення інклюзії в освіті розкриті в працях М. С. Астоянц, С. С. Бабенко, А. Колупаєва та ін.

Інтегровану освіту в науковому дискурсі розглядають як один з найважливіших інститутів включення дітей з різним рівнем психічного й фізичного розвитку в суспільство як за кордоном (П. Абрахамсон, Е. М. Бадлі, П. Дж. Фореман, Н. А. Бауман, Р. Левітас, Х. Сільвер та ін.), так і в Україні (С. Оксамитна, С. Бабенко, В. Жук, М. Мігалуш, Л. Міщик та ін.).

Ефективність методу *RDS*-вибірки досліджено у працях О. Балакіревої.

Від ексклюзії до інклюзії

Історичний період (роки)	Ключове визначення періоду	Домінуюча освітня тенденція
Рання історія	Ексклюзія (повне виключення)	Елітарність здобуття освіти, особи з порушеннями розвитку повністю виключені із системи освіти
1800-1900	Інституалізація	Окремі благодійно-навчальні установи для дітей із сенсорними і моторними порушеннями
1900-1950	Сегрегація	Зорганізовується незначна кількість спеціальних та класів для дітей з порушеннями розвитку
1950-1970	Диференціація	Зростає кількість категорій, за якими диференціюються діти з порушеннями психофізичного розвитку. Значно збільшується кількість спеціальних шкіл та спеціальних класів.
1970-1980	Інтеграція	Тенденції до сумісного навчання дітей з особливостями психічного розвитку та їхніх здорових однолітків.
1980-1990	Мейнстрімінг (загальний потік)	Соціальні та навчальні потреби дітей з особливостями розвитку задовольняються в середовищі з мінімальними обмеженнями (в масових школах за місцем проживання)
1990-до сьогодні	Інклюзія (включення)	Об'єднання спеціальної освіти та масової освіти в єдину систему. Потреби дітей з особл. розвитку задовольняються в процесі навчання в інклюзивному середовищі.

RDS-вибірка (respondent-driven sampling)

- ❖ Спрямована та реалізована безпосередньо респондентами.
- ❖ Вирішує питання обмеження інтерпретації результатів завдяки широкому представництву цільової групи зі статистичною валідністю.
- ❖ Використовується для роботи з важкодоступними (проблемними) групами.

Головна перевага RDS-вибірки в дослідженні аспектів становлення інклюзивної освіти

Ланцюг починається з мінімальної кількості первинних респондентів та може прогресувати у закритому середовищі *(батьки дітей з особливими освітніми потребами, люди з інвалідністю)* через рекрутингові хвилі у площині “equal to equal” чи “your own”.

Отже, в межах RDS-вибірки динамічно використовуються різні соціальні мережі *(в яких членами є актори цільової групи дослідження)*.

“Equal to equal” чи “your own” – головний принцип, що забезпечує успіх RDS-вибірці

Рівний рівному або свій (той, що входить в “нашу” соціальну мережу

Можемо припускати, що люди з інвалідністю чи їхні близькі належать до важкодоступних груп *(населення, яке через суспільну дискримінацію чи виключення може навмисно уникати контакту)*.

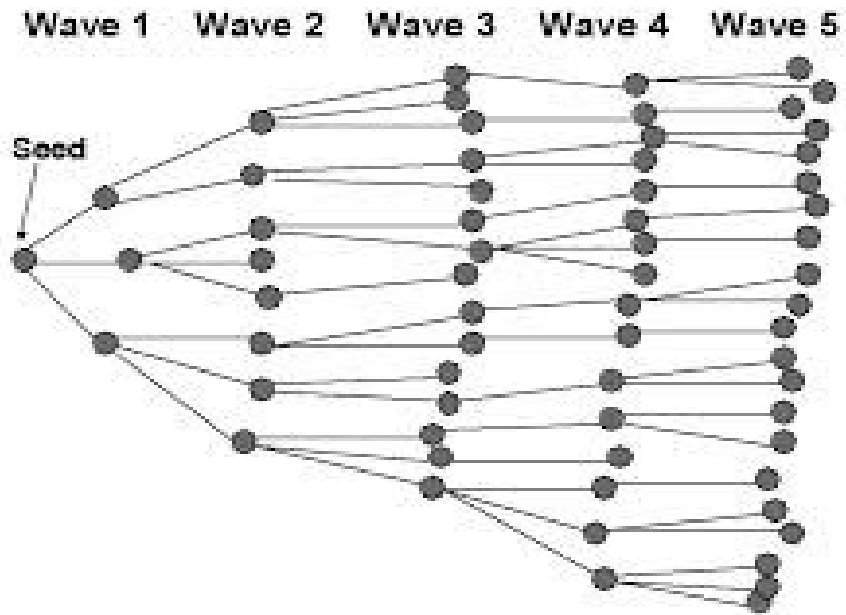
Тому особливо актуально враховувати їхню сензитивність та чутливість до опитувань, особистий досвід і конкретну ситуацію.

Через первинного респондента легше знайти “йому подібного” *(того, хто належить до його соціальної мережі)*, адже однією з умов здійснення рекрутингу є те, що учасники повинні бути пов’язані між собою.

Представники цільової групи краще, ніж дослідник, можуть рекрутувати інших осіб, подібних собі, з числа цільової латентної групи для того, щоб визначити відмінності у сприйнятті респондентами аспектів запровадження інклюзивної освіти та її соціальних наслідків, але це ж призводить до порушення розподілу рівноваги в рекрутингових вузлах.

Алгоритм *RDS*

1. Дослідник рекрутує первинних респондентів цільової групи (“seed”) – за соціально-демографічними показниками.
2. Первинні респонденти виступають у ролі рекрутерів та залучають до дослідження членів своєї соціальної мережі і так протягом декількох хвиль (кількість рекрутованих обмежена).
3. Рекрутування завершується, коли цільова аудиторія вичерпала себе; досягла необхідних розмірів та характеристик.
4. Оцінюються параметри генеральної сукупності.

Приклад реалізованих «ланцюжків» рекрутингу респондентів

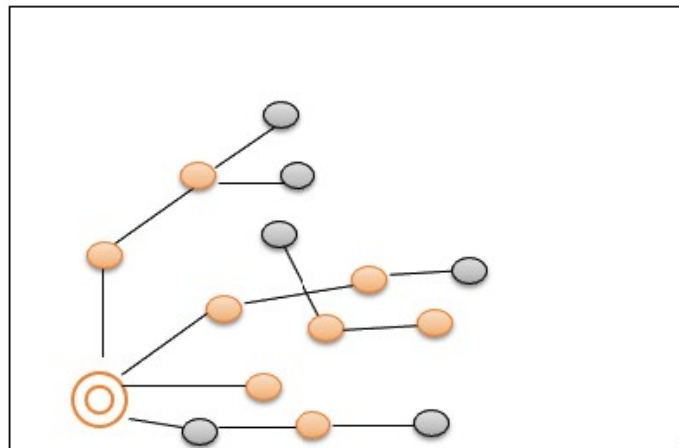

Рис.1. Реалізований «ланцюжок» рекрутингу первинного респондента E1

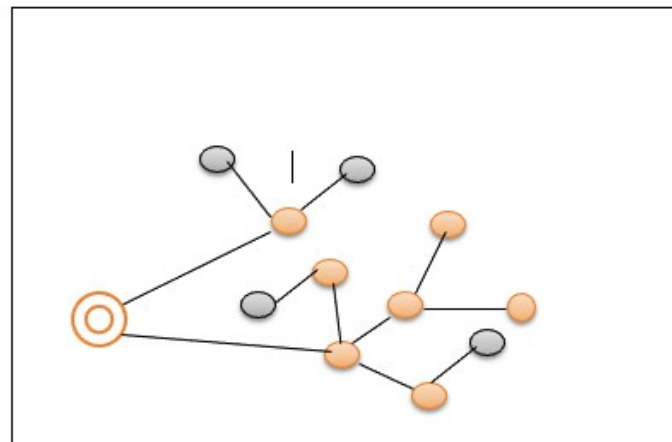
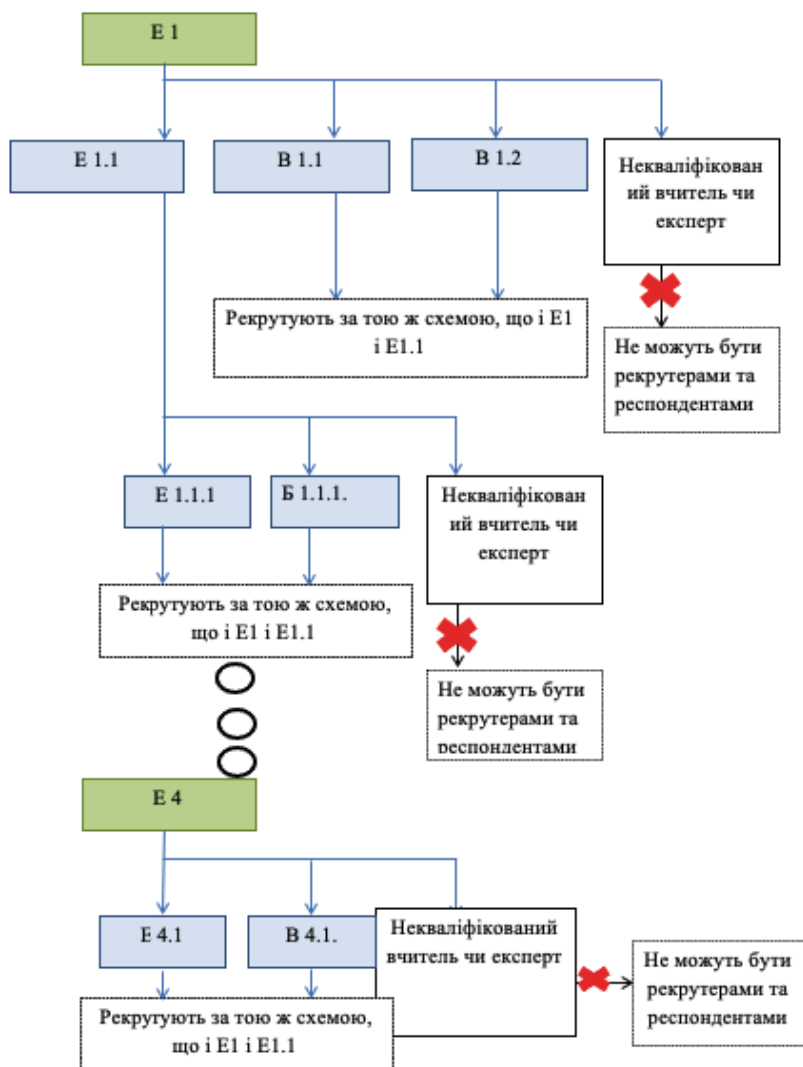

Рис.2. Реалізований «ланцюжок» рекрутингу первинного респондента E4

Теоретична схема прикладу здійснення рекрутингу респондентів у межах RDS-вибірки

Оцінка ефективності *RDS* у трьох основних сферах:

1. Сфера перша – чутливість до процедури відбору первинних респондентів.

Перевагою є можливість доступу до закритої групи респондентів, які в іншому випадку досить неохоче погоджуються на участь у опитуванні через сенситивність теми;

2. Сфера друга – чутливість до поведінки респондента.

Проблеми інклюзивної освіти знаходять яскраве відображення у поведінкових ретроспективах рекрутованих акторів, які можуть самі рекрутувати “собі подібних” та тих, які, на їхню думку, є найбільш обізнаними та “включеними” в різноманітні аспекти соціальної події, яку ми обираємо;

3. Сфера третя – чутливість вибірки до змінних.

У поле зору дослідника потрапляють рекрутовані особи, які апріорі мають певні уявлення і, ймовірно, позитивне ставлення до освітньої інклюзії.

Важливі особливості *RDS*-вибірки в рамках специфіки дослідження та доцільність її використання в соціологічних дослідженнях проблем інклюзивної освіти.

1. Респонденти знають один одного як членів цільової групи, тоже, можуть повідомити про кількість власних зв'язків, що стосуються цільової групи.
2. Мережа, яка утворена зв'язками, має одну компоненту зв'язності.
3. Вибірка відбувається рівномірно у кожній групі, але учасники можуть “зустрічатись у вибірках” більш ніж один раз.
4. Успішність здійснення вибірки залежить від попередньої підготовки дослідження та вибору первинних респондентів.
5. Наявні неконтрольовані чинники (недостатній рівень соціальних зв'язків, перевищення кількості змінних учасників (тих, які рекрутовані більш ніж одним респондентом)).

Література

1. Балакірева О. М. Ефективність RDS (вибірки, що реалізується респондентами) для досягнення латентних груп респондентів: на прикладі дослідження молодих СІН у чотирьох містах України/О. М. Балакірева // Український соціум. - Київ, 2006, № 3/4(14/15).- С.7-25
 2. Собко І., Черниш Н. Інклюзивна освіта у фокусі культурсоціології. Вісник Львівського національного університету. Серія соціологічна, випуск 12, с.275-294
 3. Статистичний бюлетень «Соціальний захист населення України». – К.: Державна служба статистики України. – 124 с.
 4. Heckathorn Douglas D. Respondent-Driven Sampling: A New Approach to the Study of Hidden Populations. Social Problems. 1997:44: 174–199.
 5. Malekinejad Mohsen, Johnston Lisa, Kendall Carl, Kerr Ligia, Rifkin Marina, Rutherford George. Using Respondent-Driven Sampling Methodology for HIV Biological and Behavioral Surveillance in International Settings: A Systematic Review. AIDS and Behavior. 2008:12: 105–130.
-

Дякую за увагу!